

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2012. október 18.

FILOZÓFIA

KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI ÉRETTSÉGI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

**EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA**

Általános útmutató

Az *A vizsgarész* megoldásaként csak a *Javítási-értékelési útmutató*ban megadott vagy azzal tartalmilag megegyező válasz fogadható el.

A *B vizsgarész* (*Szövegértelmezés, reflektálás*) megoldási javaslataiban a lényegi tartalmi elemek, problémák és fogalmak vannak kiemelve. A feladatok megoldásaként minden tartalmilag megfelelő válasz elfogadható.

Mivel napjaink filozófiai gondolkodásában különböző megközelítések és beszédmódok léteznek egymás mellett, a *B vizsgarész* feladatai megoldásának értékelésénél nem részesíthető előnyben egyetlen beszédmód sem.

Az idegen szavak helyesírásában megjelenő hibákat ne vegyük figyelembe. (Ez azonban nem vonatkozik a filozófusok nevének helyes leírására.)

Az írásbeli vizsgán összesen 100 pont szereshető. Az értékelés során csak egész pontszám adható.

A rész (30 pont)**1. Összesen 5 pont** (fogalmanként 1–1 pont)

1. e) szkepticizmus
2. b) areté
3. d) daimonion
4. a) empirizmus
5. c) induktív

2. Összesen 10 pont (állításanként 1–1 pont)

A) *Descartes* filozófiájára vonatkozó állítások:

- a) Igaz
- b) Igaz
- c) Hamis
- d) Hamis
- e) Igaz

B) *Kant* filozófiájára vonatkozó állítások:

- f) Hamis
- g) Hamis
- h) Igaz
- i) Hamis
- k) Igaz

3. Összesen 10 pont (elemenként 1–1 pont)

A) *A lét kérdésére és az emberi végesség problémájára* vonatkozó gondolatok:

1. Hérakleitosz
2. Arisztotelész
3. Descartes
4. Nietzsche
5. Heidegger

B) *A megismerhetőség, igazság, bizonyosság problémájára* vonatkozó gondolatok:

6. Prótagorász
7. Platón
8. Descartes
9. Kant
10. Wittgenstein

4. Összesen 5 pont (elemenként 1–1 pont)

A)   D)   E)   H)   I)

B rész

Szövegértelmezés, reflektálás

(feladatonként 35 pont, két feladat megoldását várjuk, így az elérhető pontszám: 70 pont)

Összefoglaló táblázat az értékelési szempontokról:

Szempontok	Pontszám
Problémaérzékenység	10
Szövegértelmezési készség	10
Filozófiatörténeti tájékozottság	4
Argumentáció	7
Nyelvi megformálás	4
Összesen	35

A táblázatban szereplő szempontokról:

A *problémaérzékenység* a probléma felismerését és az arra való reflektálást jelenti, a *szövegértelmezés* a gondolatmenet logikájának felismerésére és a lényegi tartalmak kiemelésére vonatkozik (a reflexiónak itt is helye lehet), az *argumentáció* és a *filozófiatörténeti tájékozottság* szorosan kapcsolódik minden szempontoz, a kifejtés minden fázisában megjelenhetnek. Különösen fontos szempont az argumentáció minősége a reflektálás esetében.

A *nyelvi megformálás* esetében alapvető elvárás, hogy a vizsgázó által alkotott írásmű szöveg legyen! A szövegekben megjelenő filozófiai kérdésekre és problémákra való *reflektálás* elbírálásánál ne a vélemény tartalmát, hanem elsősorban az érvelés minőségét, a kifejtés nyelvi színvonalát értékeljük. Azon túl, hogy a vizsgázó határozottan állást foglal, és érvekkel támasztja alá mondandóját, értékeljük azt is, ha képes a mához kapcsolni a problémát.

Értékelhető tartalmi elemek

1. Miért tekinti *Platón* a demokráciát rossz államformának? A filozófus államelméleti gondolatainak összefüggéseiben értelmezze az érveket!

Platón *Állam* c. munkájában fejti ki az ideális állam felépítéséről, a jó és rossz államformákról szóló elképzeléseit. Államelméletének központi kérdése az igazságosság. Elképzelt városállamában, illetve az államformákról szóló elméletében azt fejti ki, hogy az állam működése, az emberi lélekreszek és az erények között összefüggés van. Az igazságosság, mint legfőbb erény akkor érvényesül, ha mindegyik társadalmi csoport tagja betölti a szerepét az egészen belül (*társadalmi csoportok*: 1. filozófusok – 2. katonák/örök – 3. földművesek, kézművesek, kereskedők; *funkcióik*: az állam irányítása, törvények alkotása – az állam védelme – az anyagi javak előállítás, kereskedelem; *vezérlő lélekreszek*: értelem – indulat – ösztönös vágy). A görög poliszok kormányzati formáit vizsgálva öt államformát, s ezzel összefüggő lélekfajta és erkölcsöt ír le. A legjobb államformát számára a *királyság*, az *arisztokrácia* uralma testesítette meg (felkészültek a kormányzásra, betartják az állam törvényeit, az igazságosság erényével rendelkeznek, ismerik a Jót). Az előbbihez legközelebb a *timokrácia* uralma állt (kitüntetésre vágyó, dicsőségre törekvő vagyonos réteg). Az igazságosságot megsértő, elfajult államformák közé sorolta az *oligarchiát* (szűk vagyonos réteg uralma, a pénz dominál az erényekkel szemben), a *demokráciát* és a *türannisz*t (egyeduralom, legkegyetlenebb szolgaság). A *demokráciát* a következő érvek miatt tartotta *rossz kormányzati formának*: a szegény, vagyontalan tömeg uralma érvényesül; uralomra jutva leszámolnak az ellenfelekkel (megölik, száműzik őket); egyenlőség uralkodik a jogokban és a vezető tisztségek elosztásában; a vezetőket nem szakértelem és érdem szerint, hanem sorsolás útján választják ki; a túlzott szabadság miatt nem tartják be a törvényeket, nem érvényesülnek az erények. A szabadság túlhajtása magában hordozza a türannisz kialakulásának a veszélyét.

2. „Négyfajta ködkép tartja hatalmában az emberi elmét.” Értelmezze az idézetet, és fejtse ki érveit, érvényesnek látja-e napjainkban is *Bacon* felfogását a valódi megismerés akadályairól!

Bacon felfogása szerint a ködképek akadályozzák a valódi megismerést, az igazság feltárását, a tudományok fejlődését. Olyan hamis jelenségekként definiálja a ködképeket, amelyek az elme általános természeténél fogva rászednek bennünket. A *törzs* ködképe: az egész emberi nemre jellemző, a valóságot emberi minták (antropomorfizmus), az értelmünk természete szerint fogjuk fel. A dolgokról ilyen módon kialakított képeink torzzá („görbe tükör”) válnak, mivel az elmenk természete és a környező világ természete nem esik egybe. A *barlang* ködképe: az egyes ember világának a korlátait elemzi, az egyén neveltetéséből, előítéleteiből, tapasztalataiból, véletlen találkozásából eredő torzító hatásokra utal. A *piac* ködképe a megismerés nyelvi akadályaira mutat rá. Az emberek közötti beszéd, a nem megfelelő fogalomhasználat hiábavaló vitákat eredményez, akadály lehet a megértésnek. A *színház* ködképe a nem a valóságot leíró kortárs és korábbi tudományos/filozófiai elméleteket, a filozófiai dogmákat jelenti. A torz bizonyítási módszereket bírálja („megannyi képzeletbeli és színpadra illő világ”). Megemlíthető, hogy az újkori filozófus szerint a tudományoknak magából a természetből kell kiindulniuk, és az induktív módszer alkalmazásával a megfigyelésnek és a kísérletezésnek kell a tudás alapját képezniük.

---

3. Milyen bioetikai kérdéseket vet fel *Umberto Eco* klónozással kapcsolatos írása?

A bioetika interdiszciplináris tudományágként (más felfogás szerint az alkalmazott etika egyik ágaként) a biológia, a genetika, az orvostudomány felgyorsult fejlődésének és az új technológiák eredményeképpen foglalkozik a klónozás, az állat- és emberkísérletek, a szerv- és szövetátültetés, az eutanázia és az abortusz által felvetett erkölcsi kérdésekkel. Az életfolyamatokba történő beavatkozások napjainkban mindenkit foglalkoztató, éles vitákat kiváltó gyakorlati kérdésekké váltak.

Eco klónozással kapcsolatos írása az élet, az ember és a tudomány határain töprengve állást foglal az ember egyedi és megismételhetetlen volta mellett. A témával összefüggésben több kérdést is felvet: Ha egy „őrült tudós” klónozná őt, – a feltevés hipotetikus/szatirikus, mivel az emberek klónozása jogilag tiltott –, a genetikai állomány azonossága két azonos személyiségű embert eredményezne-e? Milyen tényezők alakítják az ember személyiségét? A biológiai vagy a környezeti adottságoknak van-e nagyobb szerepe az ember életútjának, identitásának (énjének) alakulásában? Érdemes volna-e annak tudatában élnie az embernek, hogy előre meghatározott a sorsa? Milyen veszélyei vannak, ha az ember beavatkozik a környezet és az emberi nem evolúciójába? Az egyoldalú determinista felfogásokat bírálva Eco kifejti, hogy a családi környezet, a nevelés, a történeti kor, az érdeklődés, a képességek, az emlékek és a tapasztalatok eltérő volta miatt a klónozott „Második Umberto” személyisége nem lenne ugyanaz. Történeti előzményként utal a náciizmus eugenetika (fajnemesítés) programjára, illetve a sci-fikben is ábrázolt klónhadseregre, veszélyeikre, továbbá nagyfokú iróniával a régi, bevált módszerre: agymosással genetikailag különböző emberek is egyformává alakíthatóak. Elgondolkodtató a felvetése: ha az egyéves Hitlerben Buddha reinkarnációjára ismernek rá, és Lhászában nevelik fel, akkor is a 20. századi történelemből ismert Hitlerré vált volna-e?

Az emberklónozás mellett a szövegben megjelenik az állatklónozás kérdése is. Dolly, az első sikeresen klónozott birka megszületése (1997 februárjában jelentették be a médiában) a szélesebb közvélemény figyelmét is felhívta a genetikai beavatkozások lehetőségeire és problémáira („Dolly újabban minden popstárnál népszerűbb”).